

Eylül ayı içinde, biri uluslararası planda, diğeri ise Türkiye'de iki önemli olay oldu. Bunlardan ilki ÇKP başkanı ve Çin Devrimi'nin önder kişisi Mao Ze Dung'un ölümüydü. İkincisi ise Türkiye işçi sınıfının tarihindeki en etkin hareketi olarak nitelediğimiz «Genel Direniş» tir.

Her iki olay da ait oldukları alanlarda ilk yarattıkları etkiler ile hemen görülebilecek bir dizi değişime yol açtılar. Bu ilk değişimlerin çapı sözkonusu olayların önemini anlatmaya yeterlidir. Ancak, asıl etkilerinin daha ilerde, önümüzdeki yıllarda görüleceğini söylemek gerekir. «Tarihi olay»lardır bunlar.

İlkin, «Mao Ze Dung'un ölümü» üzerinde durmak istiyoruz.

Mao Ze Dung, Sovyet Devrimi'nden bu yana meydana gelen en büyük devrimci hareketin, Çin Devrimi'nin tartışılmaz önderidir, bu devrimin simgesidir. Çin Devrimi'nin bugüne kadarki süreci Mao Ze Dung'un hayat hikayesinde takip edilebilir. Çin Devrimi'nin bütün önemli dönüm noktaları, Mao Ze Dung'un kişi olarak hayatındaki önemli dönüm noktalarıyla hemen hemen özdeşdir.

Büyük bir devrimcinin ölümünün uyandırdığı kişisel duygulardan söz etmeyi gereksiz buluyoruz.

Bizim burada asıl üzerinde duracağımız konu, Çin Devrimi ile özdeşlenen kişiliğiyle, toplumu bu denli etkilemiş olan Mao Ze Dung'un, bu etkisinin bir ürünü olarak Çin toplum yapısı üzerinde edindiği özel konum'dur. «Mao Ze Dung'un ölümü» bu çerçeve içinde düşünüldüğünde asıl anlamını kazanır.

Mao Ze Dung'un, «Başkan Mao» olarak Çin toplumunda olduğu kadar, ÇKP politik çizgisini izleyen tüm grupların anlayışlarında da görülen dokunulmaz, tartışılmaz, eleştiri-üstü konumundan söz ediyoruz.

Kimileri bu durumu Çin toplumunun geleneksel anlayışıyla, hâlâ yaşayan değer ölçüleriyle açıklıyorlar. Hattâ genelleştirerek «Doğu Toplumları»nın ortak bir özelliğinin ürünü olduğunu söylüyorlar. Zamanında Stalin için yapılan yüceltmeleri de bu teze örnek gösteriyorlar.

Fakat bu «yüceltme»nin bir Parti politikası olduğu da açık. Bizzat Parti kararlarında görülen deyimle, bu kararların genel üslubu, ve daha ötesi tüzük ve program maddesi haline getirilen hükümler ortadadır. Toplumun öncüsü olan Komünist Partisi'nin de farklı bir yaklaşımı olduğu söylenemez.

Bir toplumun, özellikle «geri bırakılmış ülke» toplumunun, devrimci hareketi zafere götürmekte «en büyük kişisel katkısı» olanlara ve hareketin önder kişisine duyduğu derin saygı ve hayranlık doğaldır. Ama «doğal» olmayan, ya da kendi özel bilimsel anlayışı, ilkeleri gözönüne alınırsa bir Komünist Parti için en azından yanlış olan şey, kitlelerin bu «doğal», kendiliğinden eğilimine uymak, dahası bu eğilimi kurumlaştırmaktır. Tartışılmayan, eleştirilmeyen ya da ancak kendi kendisini eleştiren bir önder, «yanılmaz» bir mihrak olan «Başkan», Marksizm'in temel anlayışıyla, siyasal amacıyla açıkça çelişir.

Mao Ze Dung'un ve zamanında Stalin'in bu «yanılmaz ve yüce Önder» ku-

rumunu temsil ediyor oluşları hakkında *kişi olarak* ne düşündüklerini pek bilmiyoruz. Kendi konumlarını onayan açık beyanları yok. Ama hergün duydukları bu kabil sözler ve bu sözlere uyarlı işleyiş konusunda kesin bir tavır aldıkları; *kendi konumlarından başlayarak*, bu konumun üzerinde oturduğu mekanizmayı değiştirmek yolunda pek çaba harcamadıklarını söyleyebiliriz.

Çin'de Kültür Devrimi bürokratik mekanizmayı altüst etti. Ama Devrimin ilk sonuçları kendini gösterdiğinde «Başkan Mao kurumu»nun eskisinden çok daha yüksek bir yerde olduğu görüldü.

Bugün ÇKP'nin ısrarla savunduğunu söylediği «proletarya diktatörlüğü» kavramı, herhalde, böyle bir kurumu hangi nedenlerle olursa olsun mazur göstermez. Proletarya diktatörlüğü bir politik devrimler sürecidir ve bu süreç politika düzeyi denilen şeyin, gerek kurumları ve gerekse işleyiş kurallarıyla sürekli toplumsallaştırılmasını öngörür. Marksizm-Leninizm'in temel ilkeleri, yalnızca belli bir dönemin devletinin değil, genel olarak devletin «sönmesi»nden sözederken bunu anlatır. Bu ise ideolojik-politik erkin belli bir bireyde —bu birey devrime ne kadar önemli katkılarda bulunmuş olursa olsun— olağanüstü yoğunlaştırılmasına ve hele bu bireyin mutlak okumlulukları temsil eden sıfatlarla daha da «toplum-üstü» yapılmasına kökten karşı olunması demektir.

Lenin'i hatırlayalım. Sovyet Devleti ve SBKP yapısı içindeki görevleri ile ilişkin «remi» ünvanları ne olursa olsun o «yoldaş Lenin»di. Kelimenin gerçek anlamıyla «yoldaş»tır. Hattâ mitinglerde ve işçi toplantılarındaki konuşması esnasında sevgi gösterisinde bulunanların deyişiyle «İlyiç»tir. Bunları Lenin'in kişiliğiyle açıklamak isteyenler olabilir. Oysa bunu ötesindedir neden. Lenin'in özel olarak Sovyet kurumuna, genel olarak da işçi sınıfının ve yoksul köylülüğün siyasal etkinliğinin artması onların Sosyalist Toplumun siyasal faaliyet alanına giderek çok daha fazla ve gerçek katkılarda bulunması konusuna verdiği büyük önem ve bu konudaki titiz çabaları düşünül-

melidir. Bir «Başkan Lenin» kurumu yaratmak —adıyla simgelenen, çağ açan olaylar düşünülürken böylesi bir kuruma en yakın XX. yüzyıl kişisidir oysa— onun için düşünülemez bir şeydi.

Kuşkusuz burada amacımız bir Lenin ve Mao kıyaslaması yapmak değil, Sosyalist toplumun siyasal faaliyet alanının nasıl olması, hangi amaca doğru yönelik olması sorunudur. Ve eğer siyasal faaliyet diye özel bir faaliyet türünün kalmadığı bir durumu anlatan «devletin fiilen ortadan kalkması» biçimindeki Sosyalist Siyasal hedefi kabul ediyorsak, bu mücadelenin niteliğine «yanılmaz», «yüce Başkanlık gibi bir kurumun uyarlı olup olmadığıdır. Veya böylesi bir kurum onaylanıyorsa bunun hangi toplumsal gerekçelere dayandırılarak savunulabileceğidir.

Geçenlerde elimize geçen bir Kuzey Kore gazetesinde —*The Pyong Yang Times*— Kim İl Sung için kullanılan sıfatları gördüğümüzde şaşırılmıştık. Kim İl Sung isminin geçtiği istisnasız her yerde, ya «Büyük Lider Yoldaş», ya da daha sık olarak «Saygı duyulan ve Sevilen Lider Yoldaş» sözleri ismin başında yer alıyordu ve gazetede Kim İl Sung'suz tek bir haber yoktu.

Bu tip uygulamalar, eğer belirli bir toplumsal gelişme derecesindeki bir toplumun kendiliğinden duyduğu ihtiyaçlar ileri sürülerek savunuluyorsa bu kez «kendiliğenciliğe tabi olmak» gibi bir temel yanlışa düşmek söz konusu olur. Marksist-Leninstler hangi kişi için ve hangi amaçla yapıyor olmasına bakmaksızın geçmiş toplum biçimlerinin anlayışını yansıtan her tür kurumu, bırakın desteklemeyi, ortadan kaldırmaya çalışırlar. Parti, toplumun siyasal önyargılarını değiştirmeye yönelir. Siyasal çalışma, bir bilinçlendirme faaliyeti olarak, bu amaca uyarlı kurumlar oluşturulması için kitlelere öncülük etmekten başka nedir ki? Siyasal Devrim bundan başka hangi nitelikte tanımlanabilir?

Mao Ze Dung'un ölümüyle «Başkanlık»un manevi otoritesine uyarlı siyasal yapıda büyük bir boşluk doğmuş olmaktadır. Her ne kadar Başkan Mao'nun gö-

rüşleri o yeri dolduruyor dense de bunun pratik geçerliliğine inanmamız için bir neden yoktur. Çünkü bizzat Başkan Mao'nun sağlığında meydana gelen olaylar —Kültür Devrimi öncesini saymasak da— yeterli açıklıktadır. Bir Lin Piao —ki Parti tüzüğünde açıkça «Mao'nun en yakın arkadaşı» denilerek halef olduğu ilân edilmişti— Mao'nun görüşlerinin en son ana kadar ateşli savunucusuyken, Kültür Devrimi sırasında suçlanan bir Teng Hsiao Ping daha sonra «aklandığı» ilân edilip en yüksek devlet ve Parti görevlerine atanmışken, «hain» ve «burjuva ajanı» sıfatlarıyla alaşağı edildiler. Bunlar olup bitirken Başkan Mao sağdı ve anlaşılır nedenlerden dolayı kimse bütün bunlardan Mao'ya herhangi bir eleştiri yöneltmiyordu. Kimse «yanılmazlık», hiç değilse halef seçimi gibi bir önemli olayda yanılması gerektiğini söylemedi.

Çin'de Mao sağken bile sürekliliğinden hiç kaybetmeyen siyasal mücadelelerin, Mao'nun ölümüyle daha da şiddetleneceği açıktır. Mao'nun görüşlerini farklı yorumlayan gruplar çatışacaktır. Fakat sonuç ne olursa olsun, galip gelen taraf «Mao'nun görüşlerinin gerçek temsilcisi» olacak, yani Mao Ze Dung düşüncesi resmen devam edecektir. Ancak bu galip tarafın somut iktisadi ve siyasal uygulamaları şimdikinden hayli farklı da olabilir. Değişmeyeceği kesin olan tek şey Çin-Sovyet çatışmasındaki resmî Çin görüşüdür. ÇKP'nin siyasal anlayışına, sosyalizm yorumuna ayırdedici yanını kazandıran temel özellikler farklı yöntemlere geçilse de önümüzdeki dönemde aynı kalacaktır.

Fakat genel siyasal kurumlarda bazı değişimler gerekli olacaktır. Başkan Mao'nun fizik varlığına dayalı mekanizma, onun ölümüyle birlikte yeniden düzenlenme ihtiyacını yaratır.

«Yanılmaz Başkanlık» gibi bir kuruma dikkati çekmemizin nedeni de buradadır. Çünkü böylesi bir manevi otorite makamını dolduracak kadar büyük başarıları temsil eden bir Mao'nun varlığı herşeye rağmen genel siyasal yapıyı ve onun işleyişini «yumuşatan» bir

faktördü. Şimdi bu faktör yok. Mao'nun varlığı yüzünden doğalmış gibi işleyen yapı, bundan sonra «mekanik kurallara» ihtiyaç duyacaktır. Bu ise siyasal yapının —en hafif deyişimiyle— hayli kemikleşmesi demektir. Çin'de bugünkü durum konusunda bildiklerimiz böylesi bir ihtimalin olamayacağı yolunda görünür bir gelişmeyi içermiyor.

DİSK'in başlattığı Genel Direniş, Türkiye tarihinde işçi sınıfının siyasal nitelikte ilk kitlesel kareketidir. Dergimizin baskıya verildiği anda (21 Eylül) gelen en son haberler, DİSK Genel Merkezinin güvenlik kuvvetlerince arandığı, DİSK Genel Sekreterinin tutuklandığı ve diğer üst kademe yöneticileri hakkında tutuklama kararı çıkarıldığı yolunda idi. Bunun yanında bazı büyük şehir belediye işçilerinin yeniden işbaşı yaptıkları ve genel olarak Direnişe katılanların sayıca azaldıkları yolunda idi.

Dergimiz çıktığında belki Direniş fiilen sona ermiş, DİSK, yöneticileri ve Direnişe katılan üyeleri hakkında Sermaye ve Mülk sahibi sınıfların iktisadi-malî, Devlet'in de siyasal ve adli seferberliği başlamış olacaktır.

Bu seferberliğin nerelere varabileceğini şimdiden kestiremeyiz. Ancak sayısı binlere varacak bir işten çıkarma operasyonu ve yine hayli kabark hapis cezası istemleri, ilk ağızda olacak olanlardır.

Bunlar «elle tutulur», «somut» sonuçlar. Ve olaylara hep bu «elle tutulur» şeylerden bakanlar, Direnişin başarısızlığı ve yenilgisinden başlayan bir dizi yarğalara varabilirler.

Fakat bu Direniş, sonuçları ne olursa olsun, genel siyasal ve toplumsal anlamıyla bir başarıdır ve Türkiye'deki sınıf mücadelesi açısından önemli bir dönemecin aşıldığını göstermektedir.

Yapılan, kendi ekonomik çıkarını, bir siyasal amaç için geri plâna koymaktır, hattâ terk edebilmektir. Bu ise bir önemli tercihtir. Siyasal olgunluğa varışın bir göstergesidir.

Yasal sınırlar içinde yapılan ve başarı ya da başarısızlığı ekonomik çıkarın

ölçülerince tesbit edilen bir grev hareketi değildir bu.

Ve bu Direniş sayesinde öğrenilen, bilincine varılan şey, sırf bir fabrikanın çalışmasında ya da sınırlı bir bölgenin yaşantısında, sınıf olarak yerine getirdiği fonksiyonun çapı değil, bütün ülke yaşantısında işçi sınıfı olarak etkilediği alanın boyutlarıdır. Bunları herhangi bir işçinin bilmediği, düşünmediği söylenemez. Ama ilk kez işçi sınıfının bütününün olmasa bile, yeterli sayıda bir bölümün ülkenin günlük yaşantısındaki yeri etkileyici ve uyarıcı bir bütünlükte ve büyüklükte görülebilmektedir. Bu ise, yalnız işçi sınıfı için değil, toplumun hemen bütünü için yaşanan bir deneyin bilgisi olarak, toplumsal bir bilgi olarak artık yerleşmiştir.

İşçi sınıfı kendi yarattığı siyasal etkiyi görmüştür. Günlerce radyoda, televizyonda ve basında, partilerin tavırlarında kendi eserinin etkilerini gözlemiştir. Direniş haberlerini dinlemiş, haber almaya çalışmış ve bunları yorumlamıştır. Hiç görmediği şehirlerde, aynı amaçla kendisi gibi davranan insanların, işçi sınıfının bütün ülkeye yayılmış unsurlarının, yüzünü görmediği ortak eylem yoldaşlarının olduğunu öğrenmiş ve ilgi alanı bu direniş günlerinde bütün bir toplum olmuştur. Toplumun değişik kesimlerinin tepkilerini görmüş ve ölçme imkânını dolaysızca bulmuştur.

Dostlarını, düşmanlarını, dostane görünenleri görmüştür. Bu son iki tavrın bazen ne kadar da birbiri içine girmiş olduğunu görmüştür. Düşmanlığın yalnızca silâhlı asker ve polis kuşatması olarak değil, yalnızca ekonomik tehditlerle değil, «resmî haber bültenleri»yle, suskunlukla da yapılabileceğini görmüştür.

Türkiye'de artık genel Direniş yapmış bir işçi sınıfı vardır. Bu yargı, direniş katılmayanları da kapsar. Çünkü onlar da bu günler içinde en azından birey olarak ya da gruplar olarak bir hesaplaşma yapmak zorunda hissetmişlerdir kendilerini. Şimdiki kararları ve eylemleri ne olursa olsun, yapılan işin kendisini, onlar da görmüşlerdir. Bu ise on-

ların gelecekteki davranışlarında mutlak etkisini gösterecektir.

16 Haziran sendikal-ekonomik bilince varıldığını gösteren bir dönüm noktasıydı, 1 Mayıs sınıf bilincine varıldığını anlattı, 1976 Eylül Direnişi bu bilincin, siyasal bilinç haline gelmesinin ilk adımı oldu.

Direniş sonrasındaki karşı saldırı bu adımı geriletebilir, ama alınan dönemin gerisine itemez. Her şeyden önce Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu siyasal-toplumsal durumda, egemen sınıfın bu saldırısı, genel saldırı niteliğine istese de gelemez. Çünkü toplumun içinde bulunduğu hızlı politikleşme süreci, egemen sınıfın insiyatifinde değildir, aksine o, bu gelişime tabi olarak tavır almaya çalışmıştır ve halen de ancak böyle yapabilmektedir.

Egemen sınıfın ve devletin alacağı, uygulayacağı tedbirler, özel olarak DİSK'in yapısına ve işçi sınıfının en aktif kesimine yöneltilecektir. Bu doğaldır.

Saldırı politikası «direnişe katılma» ölçüsünü özellikle *kullanacaktır*. Bu elbette ki «siyasal eyleme kalkışma»nın işçi sınıfı için ne derece yanlış olacağını ve zararlı sonuçlar getireceğini bir kere daha «öğreten» ideolojik-politik kampanyalar eşliğinde yürütülecektir. İşin bu yanı özellikle vurgulanacaktır. Çünkü —Demirel'in deyimiyle— «siyaset zemininin neresi olduğu, olabileceği sorusu bu son olayla iyiden iyiye karışmıştır. Burjuva siyasal anlayışında «politikanın özel zemin»i çok önemlidir.

Direniş, asıl olarak bu «zemin»i sarsmıştır. Bu sarsmanın etkisi, kuşkusuz Direniş'in kitlesel çapı ve eylem araçlarının niteliği ile ölçülmemelidir. Olayın anlamı önemlidir ve kaldı ki bu «zemin»i bugüne kadar en fazla etkileyen kitlesel eylemdir. Son 5-6 yıldır çeşitli olaylarla ve özellikle 1973 sonrası yükselen genel toplumsal muhalefetin ürünü olan politik kutuplaşmalarla sarsılan «burjuva demokratik politik zemin», bu son olayla daha da sarsılmıştır.

Yukarda Direnişin işçi sınıfının bilincinde kendiliğinden yarattığı etkiler-

den ve dolaysızca edindiği siyasal-toplumsal deneylerin bilgisinden söz ettik.

Bu kendiliğinden deneyi, bilgiyi ve bilinçlenme biçimini tutarlı, gerçek bir siyasal bilinç haline getirmek önümüzdeki dönemin başta gelen görevidir. Bu görev egemen sınıfın karşı saldırı koşullarında ve Direniş tipi eylemlerin sona erişinden sonra genellikle görülen —ama yüzeysel olan— tedirginlik ortamında yapılacaktır.

Direnişin teknik uygulaması ve bu eylemin öncesinde ve içinde yapılan dışa ve içe dönük politik-örgütsel hazırlıklar; DİSK dışı işçi örgütleriyle diğer demokratik ve meslekî kuruluşlarla ilişkiler ve kamuoyu çalışmaları v.b. ayrıntılarını bilemediğimiz konular üzerinde durmuyoruz. Ve sanırız özellikle şu evrede dikkatlerimizi bu konular üzerine yoğunlaştırmanın ötesinde, Direniş sonrasının bir ölçüde daha zahmetli, ama mutlak gerekli görevlerine yöneltmeliyiz. Hareketi, bireyleri eleştirme fırsatı bulmak için değil, gerçek siyasal deneyler ve dersler çıkarmak için ve bunları da, bundan sonra özellikle işçi sınıfı içinde yürütülecek çalışmada temel almak için tartışmalıyız.

Bu sayımızda en büyük bölümü emperyalizm konusuna ayıracağımızı geçen sayımızda söylemiştik.

Bu amaçla iki yazı yayımlıyoruz. İlki Lenin'in emperyalizm yaklaşımını temel alan herkesin bu olguyu tanımlamakta başvurduğu ve Lenin tarafından

tasnif edilen «5 temel özelliğin», ekonomik-politik içeriğini açıklamaktadır. İkinci yazı ise Lenin'in sosyalist siyasal hareketin sorunları açısından emperyalizm olgusuna yaklaştığını vurgulayarak; analizin bu niteliğini açıklamakta ve ayrıca Lenin'in bu analizinde önemli bir öge olan «emperyalizmin işçi sınıfı hareketi içinde yarattığı etkiler» sorununu incelemektedir. Bu yazı gelecek sayımızda da devam edecek ve «günümüzdeki emperyalizm» ve buna bağlı sorunları ele alacaktır.

Mehmet Ayhan'ın «Çelişki Üstüne» adlı incelemesi, konu üzerinde geniş bir çalışmanın ürünü. Yazarın bazı yargılarına, yorumlarına katılmamakla birlikte yazıyı yayımlıyoruz. Gelecek sayımızda, bu katılmadığımız noktaları belirten bir yazı yayımlayacağız. Bu önemli konuyu tartışmanın yararlı olacağına inanıyoruz.

Can Yücel'in şiirleriyle birlikte bu sayımızda Ece Ayhan'ın da bir şiirini bulacaksınız.

Sosyalist hareketimizin tarihiyle ilişkin çalışmalarından tanıdığımız Mete Tunçay'ın, geçenlerde bir gazetede yayımlanan ve İstiklâl Mahkemesince 1921'de yargılanan «İlk Türk Komünistleri»ni konu alan bir dizi üzerine yazdıkları ilgiyle karşılanacaktır sanırız.

Birikim